

การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ เพื่อพัฒนา เด็กปฐมวัย

ดาวน์โหลดเอกสาร

ห้อง E

Area - Based Education
สร้างสานพื้นที่ สร้างสรรค์ความร่วมมือ

โครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (Area-based Education หรือ ABE) ดำเนินการโดยกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) มีเป้าหมายเพื่อกระจายการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาจากระดับประเทศสู่ระดับจังหวัด เพื่อเอื้อโอกาสและสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนที่ยากจนและด้อยโอกาส หรือประสบกับสถานการณ์ปัญหาต่าง ๆ สามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับบริบทและความหลากหลายของพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเด็กปฐมวัยที่ยากจนหรือด้อยโอกาส ซึ่งเป็นหนึ่งในเป้าหมายหลักของโครงการ ABE

แม้ว่าปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยในประเทศไทยจะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน เช่น พัฒนาการ สุขภาพ โภชนาการ และการเข้าถึงการศึกษา แต่ระดับความรุนแรงของปัญหาและลำดับความสำคัญนั้น มีความแตกต่างกันตามบริบทของพื้นที่ ดังนั้น การทำงานแบบ One size fits all อาจไม่ใช่ทางออกของปัญหา กสศ. จึงร่วมกับคณะทำงานและกลไกจังหวัดในการทำงานเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาระดับปฐมวัย ซึ่งมีการดำเนินงานใน 9 จังหวัด ประกอบด้วย ลำปาง สุโขทัย แม่ฮ่องสอน ขอนแก่น พิษณุโลก สมุทรสงคราม ระยอง สุราษฎร์ธานี และปัตตานี โดยมีจังหวัดตัวแบบการทำงาน เช่น ขอนแก่น ลำปาง สุโขทัย และสมุทรสงคราม

เป้าหมาย

การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาระดับปฐมวัย มี 3 เป้าหมายหลัก ซึ่งสอดคล้องกับเป้าประสงค์ของ กสศ. ในเรื่องการเข้าถึงการเรียนรู้ (Learning Access) ผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning Outcome) และการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ (Systems Change) ได้แก่

การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ระดับปฐมวัยอย่างเป็นองค์รวม

ทำไมต้องมีการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ระดับปฐมวัย

การที่เด็กคนหนึ่งจะเติบโตไปอย่างมีคุณภาพขึ้นกับสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็กหลายระดับ ตั้งแต่ Microsystem ซึ่งใกล้ชิดตัวเด็กที่สุด เช่น พ่อแม่ ครอบครัวยุ ครู โรงเรียน และชุมชน ไปจนถึงระดับท้องถิ่น Exosystem เช่น การปกครองส่วนท้องถิ่น กลไกความร่วมมือระดับจังหวัด สวัสดิการสังคม สวัสดิการสุขภาพ ระบบการศึกษาของพื้นที่ และหน่วยงานในพื้นที่ ซึ่งส่งผลต่อตัวเด็กคนหนึ่งในทุกๆ ด้าน ซึ่งการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีความสำคัญมากกับสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็ก จึงเชื่อมโยง เกาะเกี่ยว ทั้งคนและหน่วยงานที่อยู่ในสภาพแวดล้อมระดับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กเข้ามาทำงานร่วมกัน โดยเริ่มจากการศึกษา วิเคราะห์ และระบุปัญหาของเด็กปฐมวัยในพื้นที่ และกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การจัดการปัญหาเพื่อช่วยเหลือและพัฒนาเด็กปฐมวัย

จากการดำเนินโครงการ ABE ของ กสศ. จะสะท้อนไปสู่ระดับนโยบาย Macrosystem เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระดับนโยบายต่าง ๆ ที่จะเอื้อประโยชน์ต่อเด็กส่วนใหญ่ของประเทศ เช่น เงินอุดหนุนสำหรับเด็กปฐมวัยทุกคน การจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาการศึกษาปฐมวัย

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

- เกิดตัวแบบการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยที่หลากหลายและไม่ได้มุ่งเน้นเพียงแต่เรื่องการศึกษา แต่ยังคำนึงถึงการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างเป็นองค์รวมและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่
- เกิดกลไกการทำงานแต่ละระดับ ทั้งระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด ทำให้เด็กปฐมวัยที่ประสบปัญหาได้รับการช่วยเหลืออย่างเหมาะสมและรวดเร็ว
- เกิดความตระหนักและการเปลี่ยนแปลงในระดับพื้นที่เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย

ปัจจัยความสำเร็จ

- กลไกการทำงานทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการของพื้นที่มีความเข้มแข็งและร่วมมือกัน
- คนและหน่วยงานในพื้นที่ รู้ เข้าใจ สามารถวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กปฐมวัยในพื้นที่ของตนเองได้ ทำให้สามารถช่วยเหลือและพัฒนาเด็กปฐมวัยได้ตรงจุด รวมไปถึงช่วยเหลือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเด็ก เช่น ส่งเสริมเรื่องอาชีพให้กับพ่อแม่ ส่งผลให้เด็กมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
- การทำงานระดับพื้นที่สามารถขับเคลื่อนงานได้เร็ว โดยไม่ต้องรอให้ส่วนกลางสั่งการหรือลงมาให้ความช่วยเหลือ

ตัวแบบการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ระดับปฐมวัย

สมัชชาการศึกษาชนครลำปางเป็นหน่วยเชื่อมประสานการทำงาน 4 กลไกหลัก ได้แก่ 1) กลไกหลักระดับจังหวัด ประกอบด้วยหัวหน้าหน่วยงานต่าง ๆ จากทุกภาคส่วน มีบทบาทในการกำหนดนโยบาย และสนับสนุนการดำเนินงานคณะทำงานชุดต่าง ๆ 2) กลไกคณะกรรมการผู้นำเครือข่ายครู/ผู้ดูแลเด็กปฐมวัยระดับจังหวัด ประกอบด้วย ครูผู้นำ 13 อำเภอ มีบทบาทในการกำหนดแผนงานและแนวทางในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็ก 3) กลไกคณะกรรมการผู้นำเครือข่ายครู/ผู้ดูแลเด็กปฐมวัยระดับอำเภอ ประกอบด้วย ผู้แทนครูแต่ละอำเภอ มีบทบาทในการจัดทำโครงการและกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยและครู และ 4) กลไกคณะกรรมการศูนย์ชุมชนคุ้มครองเด็กประจำตำบล มีบทบาทในการสำรวจ คัดกรอง ตรวจสอบสภาพปัญหาของเด็ก เพื่อพิจารณาดูแลช่วยเหลือ หรือส่งต่อ โดยสามารถจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรสนับสนุน จากการดำเนินงานร่วมกันของทุกกลไก ทำให้เกิดนวัตกรรมการพัฒนาเด็กปฐมวัยที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทพื้นที่ต่าง ๆ เช่น หลักสูตรพัฒนาผู้ปกครอง การพัฒนานวัตกรรมชุดการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยรายบุคคล ส่งผลให้เด็กปฐมวัยได้รับการส่งเสริมให้มีพัฒนาการสมวัย ครู/ผู้ดูแลเด็กได้รับการพัฒนาศักยภาพในการดูแลเด็กปฐมวัย และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่เข้าร่วมโครงการได้รับการพัฒนาให้เป็นไปตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ

ระดับนโยบาย หน่วยงานทุกภาคส่วนในจังหวัดมีการบูรณาการการทำงานเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาปฐมวัยในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย เกิดเป็นกลไก 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) กลไกบูรณาการทางนโยบาย โดยมีแผนพัฒนาการศึกษาเป็นเครื่องมือหลักในการดำเนินงานและมีการสนับสนุนงบประมาณ 2) กลไกหนุนเสริมทางวิชาการ ใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา รวมถึงมีการนิเทศติดตามและประเมินผลการทำงาน และ 3) กลไกการพัฒนาการศึกษาปฐมวัยเชิงพื้นที่ โดยมีการพัฒนาครูปฐมวัย เช่น การพัฒนาทักษะครูการทำวิจัยในชั้นเรียน การพัฒนาวัฒนธรรมการศึกษาปฐมวัยที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ตลอดจนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคคลต่าง ๆ ในการพัฒนาเด็ก เช่น ผู้ปกครอง อาสาสมัคร การศึกษา อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และเครือข่ายชุมชน ซึ่งการทำงานผ่านกลไกข้างต้น ทำให้เด็กปฐมวัยที่ยากจนและด้อยโอกาสได้รับความช่วยเหลือ เกิดนวัตกรรมจัดการศึกษาปฐมวัยและแนวปฏิบัติที่ดี และเกิดเครือข่ายความร่วมมือจัดการศึกษาปฐมวัยที่ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม

เกิดกลไกการทำงานเชิงบูรณาการ 4 หน่วยงานหลัก ในรูปแบบนวัตกรรมทางการศึกษาเชิงป้องกัน ด้วย 4-3-3-1 ขอนแก่นโมเดล ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

“4” หมายถึง กลไกการบูรณาการระหว่างหน่วยงานระดับจังหวัดจาก 4 หน่วยงาน ได้แก่ 1) ผู้ว่าราชการจังหวัดและท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น 2) ศึกษาธิการจังหวัด 3) สาธารณสุขจังหวัด และ 4) พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ดำเนินการสนับสนุนพื้นที่และให้โอกาสบุคลากรในสังกัดได้ทำงานร่วมกัน

“3” หมายถึง กลไกการทำงานของระดับผู้ปฏิบัติการที่ใกล้ชิด

และเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ทันทั่วถึงที่ ประกอบด้วย ผู้จัดการรายกรณี ชุมชน และภาคเอกชน

“3” ชุดถัดมา หมายถึง ขั้นตอนการดำเนินงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ การค้นหา การช่วยเหลือเบื้องต้นและการส่งต่อ

“1” หมายถึง แกนนำระดับจังหวัด ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่สุดของโมเดลนี้ คือ กลุ่มศึกษานิเทศก์ของ ศรช.ขอนแก่น ทำหน้าที่ในการส่งต่อข้อมูลความช่วยเหลือไปยังกลไกระดับปฏิบัติการ

จากการดำเนินงานดังกล่าว ทำให้เด็กปฐมวัยจังหวัดขอนแก่นมีอัตราคงอยู่ในระบบการศึกษาและความฉลาดทางสติปัญญา (IQ) สูงขึ้น และได้รับความช่วยเหลืออย่างทันทั่วถึงที่ เกิดกลไกความร่วมมือระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด รวมถึงเกิดศูนย์ประสานงานช่วยเหลือเด็กปฐมวัยระดับจังหวัด

คณะทำงานโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (ABE) จังหวัดสมุทรสงคราม ดำเนินการพัฒนาตัวแบบความร่วมมือระดับท้องถิ่น เพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้และพัฒนาทักษะให้กับเด็กและเยาวชน สนับสนุนและช่วยเหลือเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้า ส่งเสริมการพัฒนาสภาพแวดล้อมของศูนย์พัฒนาเด็กให้ปลอดภัย ตลอดจนพัฒนาครูผู้ดูแลเด็ก โดยการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพครูในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของเครือข่ายครูปฐมวัย ร่วมกับการส่งเสริมการเรียนรู้ของครอบครัว ตลอดจนผลักดันให้เกิดกลไกการทำงานด้านปฐมวัย โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้ง 3 อำเภอ เป็นเจ้าภาพหลักที่มีบทบาทในการจัดการเรียนรู้และส่งเสริมครูในฐานะผู้ออกแบบการเรียนรู้บนฐานนิเวศท้องถิ่น จากการดำเนินงานส่งผลทำให้เด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการสมวัย เกิดชมรมเครือข่ายครูและบุคลากรที่สามารถออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ เกิดเครือข่ายพ่อแม่ผู้ปกครองที่ตระหนักถึงความสำคัญของบทบาทหน้าที่ของตนเองในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับบุตรหลานร่วมกับครู

จากการขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำของ กสศ. จะสะท้อนถึงประโยคที่ว่า **“It takes a village to raise a child.” “เลี้ยงเด็กหนึ่งคน ใช้คนทั้งหมู่บ้าน”** การทำงานและความร่วมมือกันจากทุกภาคส่วนเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเด็กปฐมวัยในแต่ละพื้นที่อย่างเป็นองค์รวม เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป